

mgr Hanna Margolis

Filmy animowane kobiet w (męskich) strukturach kinematografii w Polsce w perspektywie komparatystycznej

Streszczenie

Przedmiotem dysertacji są autorskie filmy animowane realizowane przez kobiety w strukturach polskiej kinematografii. Są one badane jako odrębne w całości polskiej filmowej produkcji w technice animacji (autorka nie bada filmów dla dzieci, propagandowych, reklamowych, oświatowych), stąd w istocie przedmiot badań stanowi niewielki procent filmów animowanych realizowanych w Polsce. Badania prowadzone są dwutorowo, łącząc analizę filmów z analizą instytucji kinematograficznej i kultury produkcji autorskiego filmu animowanego w Polsce.

Dysertacja składa się z czterech rozdziałów. Rozdział I, pt. *Rozpoznanie problematyki pracy* wprowadza w podstawowe problemy związane z przyjętą w tekście terminologią, wprowadza także w ogólny kontekst genderowy specyficznych dla filmu animowanego problemów związanych z jego produkcją, projektowaniem i dystrybucją.

Zasadniczy korpus pracy stanowią rozdziały, które w porządku chronologicznym analizują ewolucję strategii wchodzenia polskich twórczyń na pozycje samodzielnych reżyserek animacji autorskiej. Proces ten pokazany jest jako element ewolucji pola polskiego filmu animowanego (w znaczeniu jakie polu kulturowemu nadał Pierre Bourdieu) – przy założeniu, że autorskie filmy animowane w swoich strategiach artystycznych nie różniły się diametralnie od tych realizowanych w rozwiniętych kinematografiach. Analizowane jest także miejsce animacji w instytucji kinematograficznej, problematyka genologii i separacji/odrębności filmu animowanego w Polsce i na świecie. W historii polskiej animacji wyróżniono trzy okresy, każdemu z nich odpowiada rozdział dysertacji. Są to: czasy Polski Ludowej (1944-89), czasy kryzysu i transformacji (1989-2005), oraz współczesność (od 2005). Taką periodyzację można uznać za typową dla analiz dotyczących historii polskiego filmu (cezury dwóch pierwszych okresów stanowią wydarzenia polityczno-ustrojowe, w trzecim przypadku cezura ma charakter instytucjonalny – powołanie Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej). Dla tematu dysertacji i przedmiotu jej badań periodyzacja ta ma znaczenie przede wszystkim ze względu na to, iż w historii filmu animowanego każdy z wymienionych okresów oznacza inną technologię (okres 1944-1989 to technologia analogowa, 1989-2005 to okres łączenia technologii analogowej z początkami cyfrowej, od roku 2005 branża przechodzi na zaawansowaną technologię cyfrową). A konkretnie – w okresie, którego dotyczy każdy z trzech rozdziałów inaczej przebiegały procesy i procedury developmentu, produkcji i dystrybucji filmów. Autorka analizuje, jak w każdym z tych okresów technologia wpływała na obraz genderowy branży – nie tylko poprzez stosunki pracy tworzące zawodowe hierarchie, ale także poprzez ewolucje procesów produkcji kapitału symbolicznego.

Cechą szczególną rozprawy jest poprzedzenie każdego z rozdziałów podrozdziałem wstępnym, zarysującym międzynarodowe tło, czyli pozycję i osiągnięcia kobiet w filmie animowanym na świecie w okresie, którego dany rozdział dotyczy. Podrozdziały te zawierają pogłębione analizy twórczości i strategii artystycznych kobiet z różnych rejonów geograficznych (zarówno z państwach demokracji ludowej, jak i z Zachodu, z krajów wolnorynkowych), które wówczas w filmie animowanym stały się liderkami, bądź twórczyniami „credited alone”. Zabieg taki jest badawczą protezą, która ma za zadanie ukazanie szerokiego spektrum problemów instytucjonalnych i technologicznych towarzyszących wchodzeniu kobiet na pozycje mistrzowskie w przypadkach, które - w przeciwieństwie do polskich reżyserek - są dobrze udokumentowane, przede wszystkim poprzez rekonstrukcję cyfrową i dostępność ich filmów. Kontekst międzynarodowy pozwoli jednocześnie zwrócić uwagę na złożoną specyfikę karier kobiet w polskiej branży, której obraz jest nie tylko negatywny.

W pracy omawiane są filmy animowane Haliny Bielińskiej, Aliny Maliszewskiej, Zofii Oraczewskiej, Katarzyny Latało, Ewy Bibańskiej, Aleksandry Korejwo, Aliny Skiby, Anny Marii Farat, Ewy Ziobrowskiej, Małgorzaty Bosek, Natalii Brożyńskiej, Renaty Gąsiorowskiej, ale również: sióstr Brumberg (ZSRR), Herminy Tyrlovej (Czechosłowacja), Faith Hubble (USA), Caroline Leaf (Kanada) i innych. Choć dysertacja dotyczy filmów animowanych kobiet, marginalnie w jej ramach wspomniani są również mężczyźni - kluczowi dla pracy studiów animacji i/lub kluczowi dla wchodzenia kobiet na pozycje liderki. Marginalnie także wspomniane i omawiane są filmy w technice żywej akcji kobiet, które jednocześnie były znaczącymi twórczyniami filmów animowanych.

Hanna Morgolis